

Het Smalste Stukje Nederland: breed genoeg om volop te genieten!

Midden in Limburg, daar waar het slechts 4,8 kilometer breed is, ligt Het Smalste Stukje Nederland. Hier kun je in één dag van België door Nederland naar de Duitse grens. Het is een veelzijdige gemeente waar gastvrijheid, recreatie, cultuur, geschiedenis en natuur hand in hand gaan. Het vlakke groene landschap maakt Het Smalste Stukje Nederland een heerlijke plek om te fietsen en te wandelen.

Dakpannenwandeling Echt

Voor de liefhebbers zijn een aantal routes, ommetjes en wandelingen uitgestippeld. Dakpannenwandeling Echt is daar één van. Deze wandeling over de rijke geschiedenis en bloeiende dakpannenindustrie in Echt is geschikt voor zowel de recreatieve als de geofende wandelaar door de twee varianten. Kies voor een korte wandeling van 0,8 kilometer door het stadscentrum van Echt of voor de uitgebreide variant van 7,8 kilometer. Deze gaat door het prachtige buitengebied van De Doort en een klein stukje door het centrum van Echt. De oranje dakpannen, routepijlen en foto's wijzen de weg!

Geschiedenis dakpannenindustrie

Dakpannenfabriek De Valk heeft in de eerste helft van de twintigste eeuw rijkdom en reuring gebracht in Echt. De voormalige fabriekshallen herinneren hieraan. De Valk werd in 1900 opgericht door Joseph Meuwissen en groeide in de vijftiger jaren uit tot de grootste dakpannenfabriek van Nederland en één van de voornaamste dakpannenleveranciers van West-Europa. Sporen hiervan zie je nog ten westen en zuiden van Echt. In de nabijgelegen natuurgebieden kun je zien waar de arbeiders uit Echt de klei voor de dakpannen wonnen en waar het tramspoor naar de fabriek in Echt liep. Meer leren over de bijzondere dakpannenindustrie van Echt? Scan dan de QR-codes op de dakpannen die in het centrum en buitengebied van Echt staan.

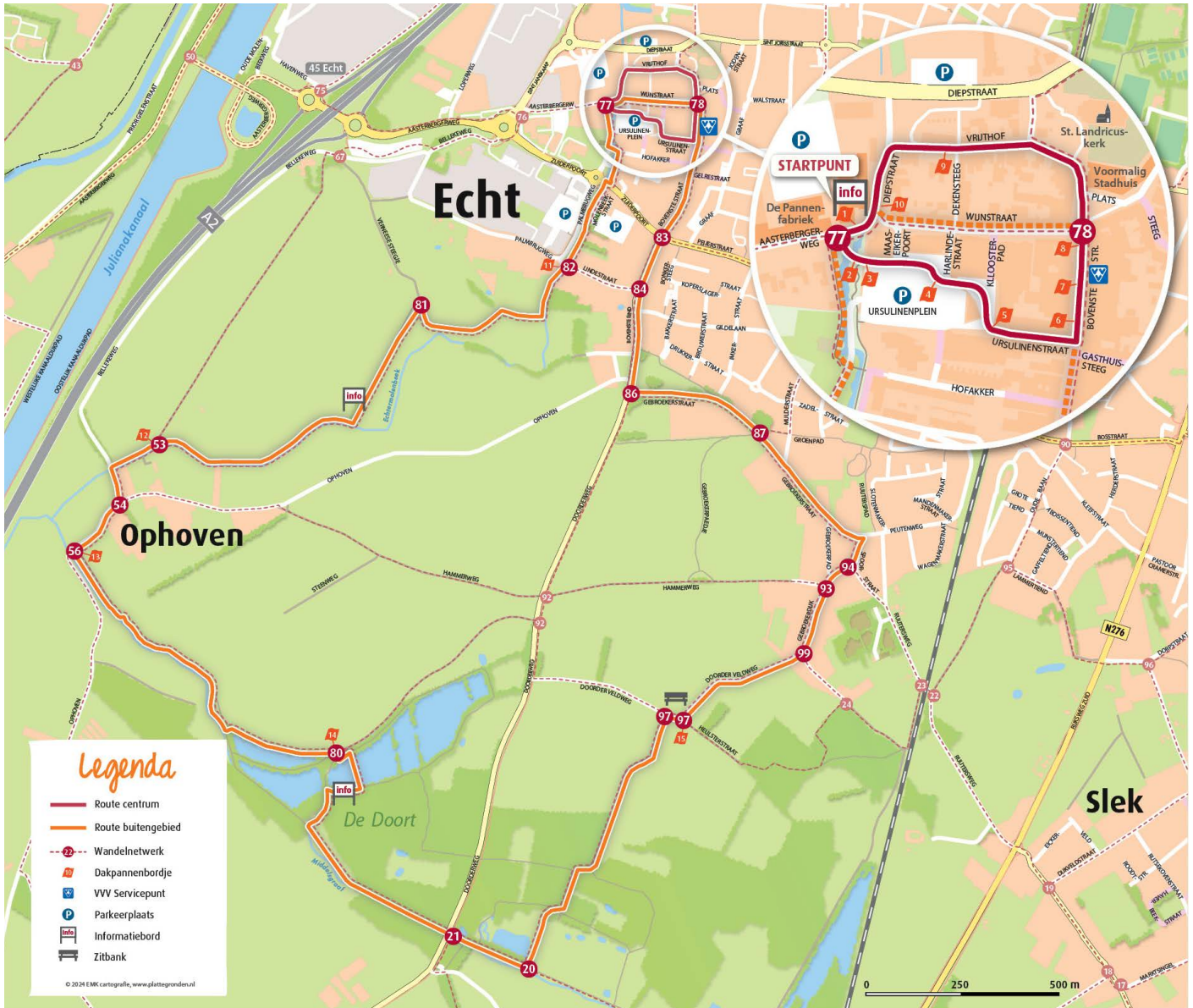

Dakpannenwandeling Echt

0,8 km

7,8 km

Routebeschrijving

Via onderstaande routebeschrijving loop je Dakpannenwandeling Echt. De dakpannenwandeling heeft een korte route van 0,8 km door het centrum en een route van 7,8 km door het buitengebied. Beide wandelingen starten nabij knooppunt 77 op de Aasterbergerweg bij de rode brug. Bereikbaar vanaf parkeerplaats Ursulinenplein en parkeerplaats De Pannenfabriek.

Route centrum

Startpunt Aasterbergerweg in Echt

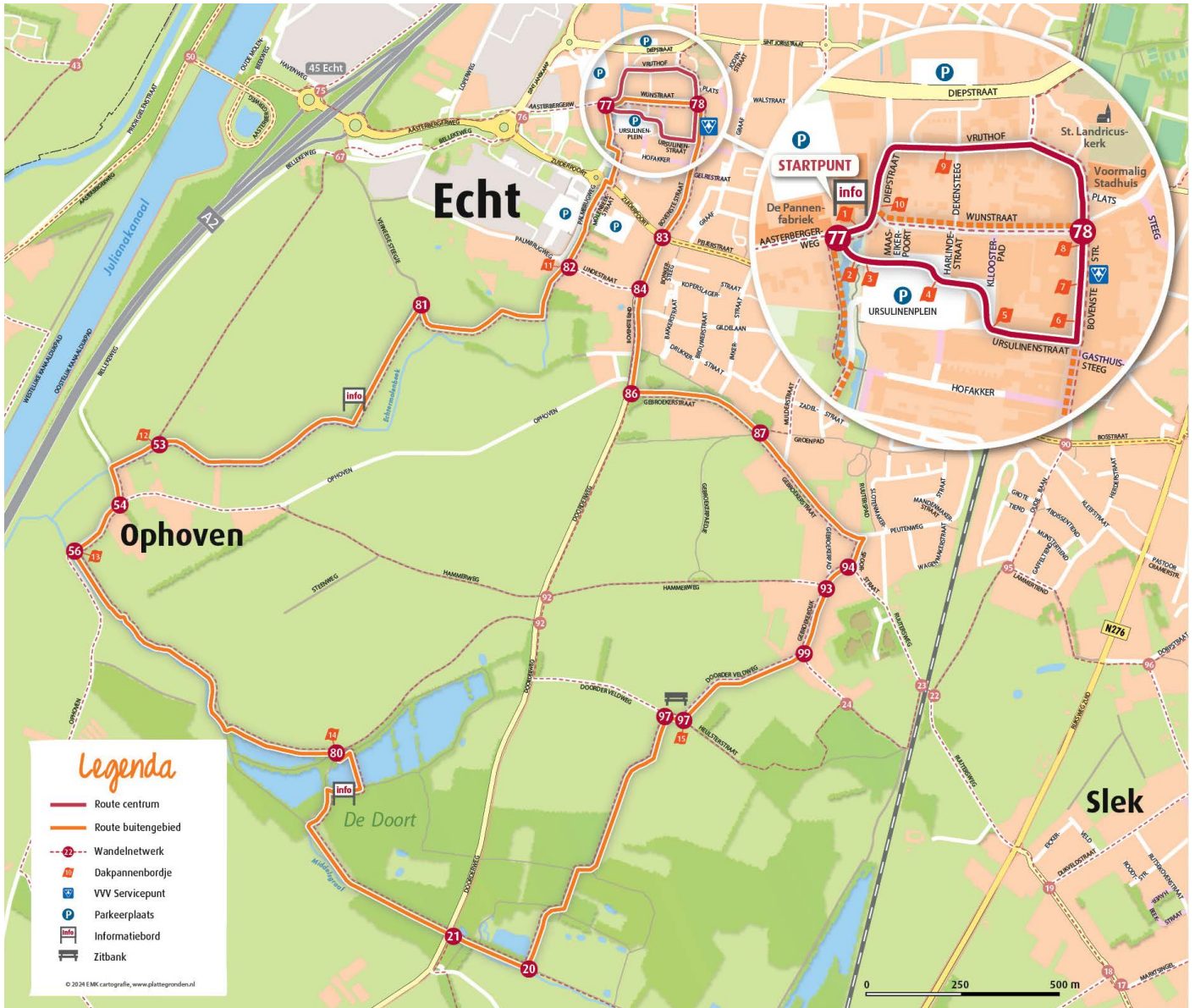

Loop vanaf het startpunt over de rode brug en het Ursulinenplein naar de Ursulinenstraat. Ga vervolgens linksaf de Bovenste straat in, langs het VVV Servicepunt en knooppunt 78 op de Plats. Houd bij het Vrijthof links aan. Ga aan het einde van de weg links de Diepstraat in en loop langs het kantoor en de voormalige directiewoning van De Valk naar rechts weer richting knooppunt 77.

Dakpannenwandeling Echt

0,8 km

7,8 km

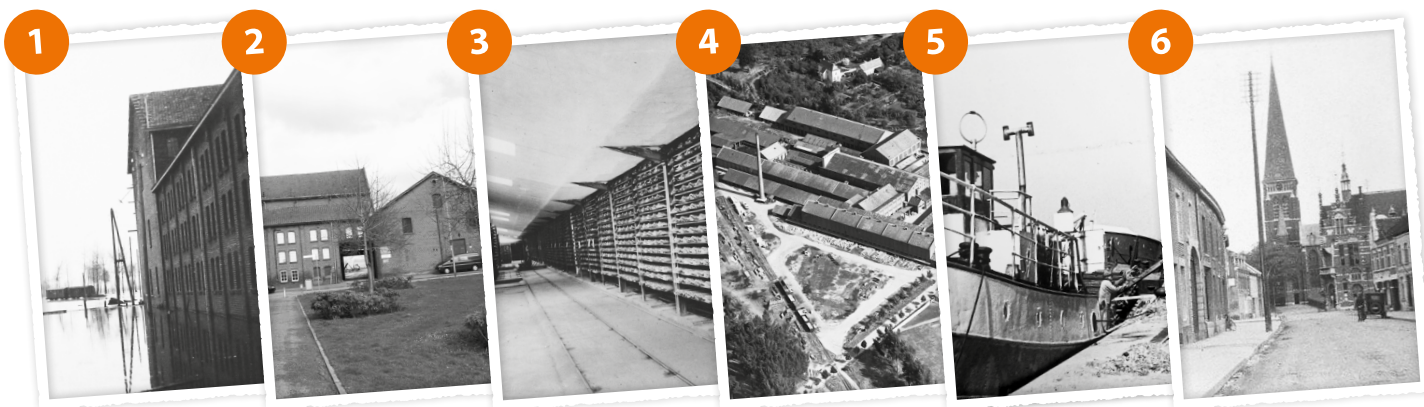
Route buitengebied

Startpunt Aasterbergerweg in Echt

Loop vanaf knooppunt **77** langs de Molenbeek richting de rotonde op de Zuiderpoort. Ga hier rechtdoor en over het voetpad naar knooppunt **82**. Ga rechtdoor en volg de route richting knooppunt **81**. Langzaam betreed je het buitengebied waar vroeger de klei werd gewonnen voor het maken van de dakpannen. Bij **81** sla je linksaf. Op weg naar **53** kom je langs een informatiebord over de oude trambaan. Houd bij knooppunt **53** links aan en sla linksaf de Bellekeweg in. Volg de weg naar knooppunt **54** en **56**. Sla bij knooppunt **56** linksaf. Volg de weg naar knooppunt **80** en wandel langs de oude spoorbrug. Ga bij **80** richting knooppunt **21**. Onderweg kom je over de houten brug natuurgebied De Doort binnen. Dit natuurgebied is het thuis van de boomkikker. Op het informatiebord lees je meer over de trambaan die hier vroeger liep. Loop langs de Middelsgraaf naar knooppunt **21** en **20**. Sla linksaf en loop door het bos naar knooppunt **97**. Ga via de Doorderveldweg naar knooppunt **99**. Houd links aan en volg de Gebroekerdijk naar knooppunt **93** en **94**. Ga een stukje rechtdoor en sla linksaf de Gebroekerstraat in naar knooppunt **87** en **86**. Ga rechts naar knooppunt **84** en steek bij **83** over naar de Bovenste straat. Loop rechtdoor langs knooppunt **78** en volg bij het voormalige Stadhuis de weg naar links. Blijf de straat Vrijthof volgen totdat je niet meer verder kunt. Ga hier links de Diepstraat in en loop langs het kantoor en de voormalige directiewoning van De Valk naar rechts weer richting knooppunt **77**.

1. Hoog water Maas 1926

Zo'n 10.000 jaar geleden, bij het opwarmen van onze omgeving, smolt de ijs- en sneeuwlaag in de Ardennen. De Maas die over een breedte van 10 kilometer het Midden-Limburgse landschap heeft 'uitgesleten' bracht in de onderlaag grind en vervolgens een bovenlaag met uitstekende klei (leem). De laatste keer dat de Maas buiten haar oevers trad en Echt er last van had was in 1926, toen stond het water tot aan de rand van het stadje. Op de foto is te zien dat het hele gebied van De Loop, het tramstation én het opslagterrein van De Valk onder water stond. Tien jaar later zorgde de komst van het Julianakanaal, tussen de Maas en de westkant van Echt, voor een barrière waardoor het water ver weg bleef van de bebouwing in Echt.

3. De Valk droogde als een van de eersten in Nederland de dakpannen binnen

In het begin kwam de klei voor de productie van dakpannen uit het gebied tussen de Molenbeek en het tramspoor. Later werd klei gebruikt uit het gebied Belleke en tot slot uit natuurgebied De Doort. Het binnenterrein werd aangevuld met asresten van de ovens en productieafval. Op het terrein van De Valk kwamen steeds meer ovens. De warmte van deze ovens werd gebruikt door er hoge hallen met droogzolders overheen te bouwen. Hierdoor konden dakpannen het hele jaar door drogen. Voorheen gebeurde dat alleen maar tussen april en oktober in de buitenlucht. Door deze langere productieperiode werd De Valk in de jaren vijftig een van de grootste producenten van dakpannen in West-Europa.

5. Geglazuurde dakpannen voor Zweden

De Valk leverde dakpannen in heel Europa, waaronder ook Zweden. De zeevaardige schepen aan de kade van het Julianakanaal in Echt, werden met de hand volgeladen. De Valk was bijzonder goed in het glazuren van dakpannen, een product waar in Zweden veel belangstelling voor was. Jarenlang waren door het eigen laboratorium van De Valk de dakpannen getest om bestand te zijn tegen grote temperatuurverschillen. Na verloop van tijd traden er in Zweden toch problemen op waardoor de dakpannen stuk gingen. Het bleek achteraf dat een fout tijdens de productie de oorzaak was. De klei was niet goed gemengd, waardoor de dakpannen vocht opnamen en bij vorst stuk voren. De vele schadeclaims waren een van de oorzaken dat De Valk failliet ging.

Meer wandelplezier?

Bekijk alle ommetjes op: www.hetsmalstestukjenederland.nl.

Even de weg kwijt? Download dan de Avenza app met de gratis kaart 'Wandelroutenetwerk gemeente Echt-Susteren' met daarop alle knooppunten. Scan de QR-code en bekijk de downloadinstructie.

2. Zuidgevel met toegangspoort

In Echt, bevond zich jarenlang De Valk, de grootste dakpannenfabriek van Nederland en zelfs de grootste van West-Europa. Op de foto staat links de zuidgevel. Die heet nu 'de Galerij'. De rechtergevel is de kleihal die nu 'Loods 14' heet. Tussen de kleihal en Galerij is een brede doorgang die de toegangspoort voor fabrieksarbeiders was. Aan het einde van hun werkdag stonden zij hier te wachten op het signaal 'einde werktijd'. De sirene die het signaal gaf, klonk zo hard dat zelfs andere bedrijven in Echt hiervan gebruikmaakten. Dan stroomde een grote groep arbeiders vanuit de doorgang naar buiten. Zij liepen richting het centrum van Echt. De rode stenen in het voetpad symboliseren de voetstappen van de arbeiders en zijn een aandenken aan de route die zij liepen.

4. De Valk met trambaan in 1951

Op deze luchtfoto is het hele complex van De Valk te zien in de hoogtijdagen. De productie was in deze periode maximaal en er stonden zo'n 450 mensen op de loonlijst. Voor het vervoer naar de afnemers had De Valk een eigen vrachtwagen die zelfs tot in Frankrijk de bestelde dakpannen afleverde. Daarnaast gebruikten zij een gedeelte van het normaalspoor dat ooit was aangelegd door de LTM (Limburgse Tram Maatschappij). Dit liep oorspronkelijk vanaf het NS-station Echt naar de haven van Maasbracht. Wagonladingen vol dakpannen bereikten zo de afnemers in Nederland en in heel Europa. Een deel van het smalspoor, van wat ooit de trambaan Roermond-Sittard was, werd gebruikt voor het vervoer van de klei vanaf Belleke en De Doort naar de fabriek.

6. Echt, Grote Straat omstreeks 1920

In de Grote Straat, die nu Bovenste straat heet, nam de handel vanaf begin 1900 gelijk toe met de vooruitgang van de Echter kleiwarenindustrie. De vraag naar producten zoals dakpannen, bakstenen, drainage- en gresbuizen groeide enorm. Het werken in de kleiwarenindustrie bracht geld in de la. Hierdoor veranderde de Grote Straat van een straat met boerderijen naar een straat met handelspanden en winkels. De middenstand bloeide op in Echt. De boerderijen waren met name te herkennen aan de grote poorten die toegang gaven tot het erf, de stallen en de schuren. Tegenwoordig is alleen nog de poort van het pand met huisnummer 36 te zien.

7

8

9

10

11

12

7. Bevrijding Echt, 18 januari 1945

Echt lag tijdens de Tweede Wereldoorlog vanaf september 1944 in het front. Op 7 november ontruimde de bezetter Echt en werd het een spookstad. Voordat de bevrijders op 18 januari 1945 Echt in konden trekken, moesten Duitse 'spotters' uit de toren van de Sint-Landricuskerk geschoten worden. Daarbij werd de spits zo beschadigd dat deze enkele dagen later met een westenwind op het middenschip viel en de kerk zwaar beschadigde. Pas eind 1946 werd de kerk weer in gebruik genomen. De productie van De Valk heeft maar korte tijd stilgelegen. Een van de opzichters had de rubberen transportbanden verstopt, waardoor de productie weer vrij snel na de bevrijding startte. De Valk heeft bijgedragen aan het herstel van de daken in Echt.

9. De Valk in 2005

De Valk bestond uit hoge fabriekshallen, een directiewoning, een kantoor en garages. Tot 1991 vond hier de productie van kleiwaren plaats. Een deel van het complex, de hoge hallen links en de directiewoning met het aangrenzende kantoor, heeft de status van Rijksmonument gekregen en is grotendeels behouden gebleven. De architectuur van robuuste bouwsteen en stalen ramen is kenmerkend voor de bouwstijl rond 1900. De directiewoning is uit de jaren twintig en het aangrenzend kantoor van vóór 1950. Na de sluiting heeft het complex meerdere eigenaren en functies gehad. Deze foto uit 2005 geeft de totale omvang van het complex weer, daarna is in de loop der jaren het grootste deel gesloopt.

11. Vervoer van dakpannen via het NS-spoor

Om de dakpannen van fabriek naar de afnemers te vervoeren, maakte De Valk gebruik van een zijtak van de NS-spoorlijn, het zogenaamde raccordement. Vanaf de jaren '20 sloot dit traject aan op het grote nationale spoornet. De Limburgse Tram Maatschappij (LTM) had eerst een spoor gepland dat helemaal via Pey en Koningsbosch naar het Duitse Waldfeucht zou doorlopen. Het raccordement bleef echter beperkt tot een kort traject tussen De Valk en het NS-station van Echt.

Meer wandelplezier?

Bekijk alle ommetjes op: www.hetsmalstestukjenederland.nl.

Even de weg kwijt? Download dan de Avenza app met de gratis kaart 'Wandelroutenetwerk gemeente Echt-Susteren' met daarop alle knooppunten. Scan de QR-code en bekijk de downloadinstructie.

8. Voormalig Stadhuis Echt

Het voormalige Stadhuis van Echt is in 1887-1888 gebouwd naar de tekeningen van architect Kayser, een leerling van P. Cuypers. Dit pand is de opvolger van het voormalige stadhuis uit de 17de eeuw. Bij het herstel na de tweede Wereldoorlog is de dakbedekking vervangen. De kruispan is in kruisverband gelegd. Dat wil zeggen dat de kruispan per rij verschoven wordt gedekt en niet recht onder elkaar. De Valk heeft in 1900 de landelijke licentie voor het maken en verkopen van deze, van oorsprong Franse 'bouletpan' verworven. De pan heeft later de naam 'Echter Pan' gekregen. Onder andere het voormalige post- en telegraafkantoor (Bovenste straat 22) heeft deze dakbedekking.

10. Het Molenaarshuis

In de vijftiende eeuw werd de Molenbeek gegraven. Deze liep van Ophoven, langs Echt en de Slagmolen, naar de Oude Maas en dreef twee watermolens aan. De Echter Molen, op de foto links naast het Molenaarshuis, was de belangrijkste. De familie Meuwissen kocht deze in 1844. Door strenge winters bevroor de Molenbeek regelmatig en kon er niet gemalen worden. De familie zocht een alternatieve inkomstenbron en ging dakpannen produceren. Hiervoor hadden ze al de noodzakelijke klei van uitstekende kwaliteit op hun eigen terrein. In 1900 startte de productie onder de naam De Valk omdat de familie oorspronkelijk uit het Limburgse Valkenburg kwam. Ze gebruikten in het begin de watermolen als aandrijving voor de machines die de dakpannen maakten.

12. Het leimtrèmke (kleitram) van De Valk

Niet alleen de nieuwe dakpannen moesten worden vervoerd. Ook de klei waarvan ze werden gemaakt moest van het omliggende gebied naar de fabriek worden getransporteerd. Hiervoor gebruikte De Valk de kleitram, oftewel het leimtrèmke, die halverwege de twintigste eeuw over de dijk van de Oude Molenbeekweg reed. Je kunt nog zien waar vroeger de kleiputten lagen, omdat het landschap daar lager ligt. De kinderen van Echt klommen stiekem op de kiepkarretjes van het leimtrèmke om mee te liften van De Doort tot aan de fabriek, zonder betrappt te worden door de strenge toezichthouders.

13

14

15

13. De remise van de trams, later fietsenfabriek (EROBA)

De gebouwen aan de trambaan doen nog denken aan de tijd waarin De Valk klei uit De Doort won en naar de fabriek in Echt bracht. De trambaan waarover dit transport plaatsvond, was eigendom van De Valk, die het had gekocht van de Limburgse Tram Maatschappij. De spoorbrug over de Middelsgraaf is nog zichtbaar. Tot halverwege vorige eeuw stonden in de buurt van De Valk ook het station en de remise. Nadat de tramlijn niet meer werd gebruikt, kregen deze gebouwen een nieuwe functie. Het station werd verbouwd tot woonhuis en de remise werd het nieuwe thuis van de bekende fietsenfabrikant EROBA.

15. Voormalige tramhalte Echt, later gebruikt als woonhuis

In 1922 vond de opening plaats van de afgesplitste tramlijn op het traject tussen Roermond en Sittard. De tram vervoerde personen over de Maasbrachterweg en Sint Janskamp en van daaruit verder naar het zuiden. Dagelijks reden vijf trams naar station Roermond, een rit van drie kwartier. Het spoor ging op twee plaatsen de Molenbeek over, ten noorden van De Valk in Echt en bij Ophoven. Van de overbrugging over de Middelsgraaf zijn de tramrails nog te zien. Bij de huidige straat genaamd Trambaan lag een tramstation met zeven sporen, een stationsgebouw met chefswoning, een locomotievenloods, een kolenpark, een losplaats, een weegbrug en een perron voor veelading.

14. Handmatige kleiwinning voor De Valk

In de 21ste eeuw wordt klei gewonnen met een graafmachine, maar in de begindagen van De Valk vond de kleiwinning nog met de hand plaats. Dit was zwaar werk, dat om flink wat spierkracht en uithoudingsvermogen vroeg. In het Hambroek, een moeras aan de noordzijde van De Doort, was een bijzondere kwaliteit klei voorradig die lastig te winnen was. De werkers moesten eerst de bovenlaag afsteken en in kiepwagentjes (kiplorries) scheppen. Pas daarna konden ze bij de kleilagen, die meer dan drie meter diep lagen. De klei lag daarmee zelfs dieper dan de grondwaterspiegel. Wanneer de klei eenmaal uit de moerassen was gehaald bleven er plassen over, die typisch zijn voor dit landschap en terug te zien zijn in natuurgebied De Doort.

Meer wandelplezier?

Bekijk alle ommetjes op: www.hetsmalstestukjenederland.nl.

Even de weg kwijt? Download dan de Avenza app met de gratis kaart 'Wandelroutenetwerk gemeente Echt-Susteren' met daarop alle knooppunten. Scan de QR-code en bekijk de downloadinstructie.

